

LUND UNIVERSITY

Tystnad, Tagning, Utdelning

– i jakt på en kommunal utdelningspolicy

Haraldsson, Mattias

2025

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Haraldsson, M. (2025). *Tystnad, Tagning, Utdelning: – i jakt på en kommunal utdelningspolicy*. (KEFU skriftserie; Nr 2025:1). KEFU.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

MATTIAS HARALDSSON

**TYSTNAD, TAGNING, UTDELNING
– I JAKT PÅ EN KOMMUNAL UTDELNINGSPOLICY**

SKRIFTSERIE 2025:1

EKONOMIHÖGSKOLAN VID LUNDS UNIVERSITET

FÖRORD

Utdelning från kommunala bolag och storleken på den eventuella utdelningen kan i många fall väcka frågor och debatt inom såväl politiska församlingar som media. I denna nationella studie av kommunala bolags utdelningar sätts såväl faktorer som bidrar till utdelning som faktorer som påverkar dess storlek under lupp. I studiens konstateras bland annat att det överlag saknas en uttalad principiell hållning i frågan om utdelning, Nämnas bolagens utdelning någonstans så är det i ägardirektiven och då oftast mycket kortfattat. Huvudsakligen är det bolagets finansiella ställning som påverkar om utdelning sker eller inte, men också kommunens/ägarens ekonomi förefaller påverka. Givet att utdelning, som en intern transaktion inom kommunkoncernen, kan vara laddad med konflikterande intressen såsom ”vem betalar vad för vem - energikunderna eller skattekollektivet”, avslutas rapporten med en diskussion där en tydligare och grundad utdelningspolicy efterlyses.

Som en av de första rapporterna inom detta område väcker den angelägna politiska och strategiska frågor kring såväl de kommunala bolagens roll som finansieringen av kommunal verksamhet. Svaren på dessa frågor hade både underlättats av och blivit tydligare av en uttalad utdelningspolicy. Förhoppningen är att rapporten kan stimulera till en diskussion och utveckling i riktning mot fler uttalade utdelningspolicys.

Forskningen är finansierad av KEFUs styrelse. Rapporten har diskuterats i skriftseriens redaktionella stöd innan den formaterats för publicering i KEFUs skriftserie. Som brukligt svarar författaren själva för de värderingar som görs i rapporten.

Lund i februari

Ulf Ramberg

KEFU

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Kapitel 1 Bakgrund	3
1.1 Syfte	3
1.2 Reglering av utdelningar	4
1.3 Perspektiv på kommunal utdelningspolicy	5
Kapitel 2 Metod.....	7
2.1 Skånestudien.....	7
2.2 Nationell översiktsstudie	7
Kapitel 3 Utdelningar som ämne i kommunala styrdokument, Skånebilden	9
3.1 Utdelningar.....	9
3.2 Budget och årsredovisning år 2022	10
3.3 Policydokument och ägardirektiv.....	11
3.4 Sammanfattning	13
Kapitel 4 Utdelningar från kommunala bolag ägda av Sveriges kommuner	14
4.1 Bakgrundsfakta.....	14
4.2 Utdelningar: Sannolikhet och nivå	16
4.3 Sammanfattande regressionsanalyser.....	24
Kapitel 5 Diskussion	29
Referenser	31

SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

Svenska kommuner äger ur ett europeiskt perspektiv många aktiebolag. I grunden är syftet med ett aktiebolag att bereda vinst och i förlängningen utdelning till sina ägare. I en kommunal kontext är detta inte givet då vinst, generellt sett, inte ska motivera driften av verksamhet i kommunalt ägda bolag. Dock ger kommunala bolag utdelning till sina ägare och med viss regelbundenhet uppmärksammas detta i media. Mig veterligen har det inte publicerats någon studie internationellt om vad som påverkar om utdelning sker samt med hur mycket från kommunalt ägda bolag. Vi vet således väldigt lite om vad som utgör en kommunal utdelningspolicy.

Syftet med föreliggande studie är att börja bygga upp kunskapen om motiv och faktorer som påverkar om och hur mycket kommunala bolag lämnar i utdelning till sina ägare, dvs., att inleda arbetet med att identifiera en kommunal utdelningspolicy. Syftet uppfylls genom en kartläggning av styrdokument hos alla 33 skånska kommuner samt en nationell studie av föreslagna utdelningar i kommunala bolags årsredovisningar för åren 2018 till 2022.

Inom ramen för denna studie har alla de skånska kommunernas budgetar och årsredovisningar från år 2022 studerats. Vidare har ägardirektiv och andra policydokument granskats, i den s.k., skånestudien. Slutsatsen är att ämnet utdelning är mycket sparsamt belyst i dessa dokument. I några få kommuner, särskilt utmärkande är Helsingborgs kommun, beskrivs vad utdelningarna från bolagen ska finansiera. I Helsingborgs fall görs detta i både budget och årsredovisning samt ägardirektiv (för bostadsbolaget).

- Ingen kommun beskriver någon generell eller principiell hållning i frågan om utdelning från kommunala bolag.
- Det är endast i ägardirektiven som ämnet utdelning är vanligt förekommande, men det är i förekommande fall kortfattat avseende beräkningsgrunder belopp eller hänvisning till beslutsprocess. Formuleringarna i ägardirektiven för de allmännyttiga bostadsbolagen är starkt påverkade av lagens (Lag 2010:879) begränsningsregler för utdelning.

I detta projekt ingår också en nationell studie av föreslagna utdelningar i de kommunala bolagens årsredovisningar. 684 unika kommunala bolag ingår som fördelas på 268 olika ägarkommuner. Två frågor har legat till grund för studien. Vilka faktorer påverkar sannolikheten att en utdelning föreslås i årsredovisningen? Om en utdelning föreslås, vilka faktorer påverkar storleken på utdelningen?

För att sammanfatta de båda frågorna kan det konstateras att sannolikheten för att en utdelning ska föreslås i årsredovisningen för ett kommunalt bolag påverkas i positiv riktning av:

- Bolagets storlek (omsättning), effektivitet (räntabilitet på totalt kapital) och utdelningsmognad (andel balanserat resultat)

- Kommunens storlek och negativa resultat i kommunen
- Branscherna Energi, Allmännyttan och Övriga fastigheter

Sannolikheten påverkas negativt av ett vänsterstyre.

Vad gäller själva storleken på utdelningen som föreslås i årsredovisningen för ett kommunalt bolag så påverkas nivån positivt av följande faktorer:

- Bolagets storlek (omsättning), effektivitet (räntabilitet på totalt kapital) och utdelningsmognad (andel balanserat resultat)
- Kommunens storlek och vänsterstyre
- Branscherna Energi och Övriga fastigheter

Utdelningsnivån påverkas negativt av kommunens soliditet (ekonomisk stabilitet) och minoritetsstyre.

I termer av en kommunal utdelningspolicy pekar denna studie på att grunden ligger i bolagets finansiella förmåga, vilket ju är i samklang med aktiebolagslagen. Stark bolagsekonomi, högre sannolikhet och större nivå på utdelning. Logiskt också i en kommunal kontext således.

Men det finns också ägardimensioner. Helt klart påverkar kommunens ekonomi. Ett svagt resultat i de kommunala räkenskaperna tycks stimulera att styrelsen föreslår en utdelning i bolagens årsredovisningar. Samtidigt innebär en stark kommunal ekonomi att man tenderar att vara lite mer återhållsam med storleken på själva utdelningen. Behoven är ju sannolikt mindre.

På det politiska planet framkommer att de vänsterstyrda kommunerna är mer avvaktande till utdelning från de kommunala bolagen, men om en utdelning föreslås så är nivån på utdelningen mer offensiv. Finns det ett resonemang om välfärdsfinansiering i bakgrunden?

Det tycks således som att både bolagens och kommunens ekonomi kombinerat med en släng av politisk ideologi vägs in vid utformandet av en kommunal utdelningspolicy i praktiken, det man skulle kunna kalla en kommunal utdelningspolitik. Om detta finns dock inte mycket att läsa för den skånske medborgaren. Måne vore det rimligt att det fanns svar på följande frågor:

- Vad är kommunens/ägarens principiella hållning till utdelning från sina bolag?
- Om utdelning principiellt är önskvärt, när är det önskvärt att omfördela resurser inom den kommunala koncernen genom utdelningsinstrumentet?
- Om utdelning ska ske, vilka faktorer vägs in för att fastställa nivån på utdelningen?

Kapitel 1

BAKGRUND

Kommuner i Sverige och i många andra länder har länge organiserat verksamheter i kommunala bolag. Trots det lyser forskning om utdelning från kommunala bolag med sin frånvaro. Frågan om utdelning är inte en helt okomplicerad fråga i ett kommunalt sammanhang. Vinstutdelningssyftet är starkt förknippat med aktiebolagets idé, reglering (3 kap. 3 § ABL) och framväxt. Att möjliggöra utdelning ska i grunden styra bolagsstämman, styrelsens och VD:ns ageranden, vilket står i kontrast till att kommunala aktiebolag inte får ha som huvudsyfte att frambringa vinst (2 kap. 7 § KL). Snarare ska samhällsnytta och självkostnad vara hörnstenar i kommunal bolagsverksamhet. I praktiken finns det många olika underliggande syften till varför kommuner bedriver viss verksamhet i bolag, såsom ren tradition, rationell drift, konkurrensutsättning och privatisering samt olika ekonomiska fördelar rörande utdelning och skatt (Thomasson, 2013; Carlsson et al., 2020; Wistrand, 2020). Vissa verksamheter, så som kommunala energibolag och allmännyttan, ska också bedrivas på affärsmässiga grunder vilket inbegriper vinst.

I denna komplexa miljö erhåller kommuner trots allt utdelning från sina kommunala bolag. Statistik från SCB indikerar att det handlar om miljardbelopp årligen. Vi vet dock väldigt lite om vilka kommunala bolag som ger utdelning till sina ägare, hur vanligt det är samt vad som karakteriserar dessa bolag.

Inom företagsekonomisk forskning har det aktivt bedrivits forskning om utdelning från aktiebolag i den privata sektorn sedan mitten på 1900-talet men det råder fortfarande delade meningar om vad det är som påverkar utdelningen från ett företag (Ali, 2021).

När det gäller kommunal sektor saknas det i stort forskning om vilka syften, överväganden och faktorer som påverkar i vilken utsträckning som kommunala bolag delar ut till sina ägare, det vill säga vad som utgör grundstenarna i en kommunal utdelningspolicy (=motiv, överväganden och faktorer som påverkar storleken på utdelning från kommunala bolag). Denna studie som undersöker utdelningar från kommunala bolag är således en av de första på området.

1.1 SYFTE

Syftet med föreliggande studie är att börja bygga upp kunskapen om motiv och faktorer som påverkar om och hur mycket kommunala bolag lämnar i utdelning till sina ägare, dvs., att inleda arbetet med att identifiera en kommunal utdelningspolicy. Syftet uppfylls genom en

kartläggning av styrdokument hos alla 33 skånska kommuner samt en nationell studie av föreslagna utdelningar i kommunala bolags årsredovisningar för åren 2018 till 2022.

1.2 REGLERING AV UTDELNINGAR

1.2.1 AKTIEBOLAGSLAGEN

Värdeöverföringar inom aktiebolag regleras av 17 Kap. ABL. Enligt 17 Kap. 1 § ABL är värdeöverföringar transaktioner som innebär att bolagets förmögenhet minskar utan att det är förknippat med en affärshändelse. Tillåtna former av värdeöverföringar från aktiebolag regleras i 17 Kap. 2 § ABL och är vinstutdelning, förvärv av egna aktier, minskning av aktiekapitalet, den bundna överkursfonden eller reservfonden för återbetalning till aktieägarna samt gåva till allmännyttigt ändamål. I denna studie studeras endast vinstutdelning.

Enligt 17 Kap. 3 § ABL får en vinstutdelning endast ske inom den ram som det fria egna kapitalet ger enligt balansräkningen, samt att utdelningen ska vara försvarbar utifrån vad verksamhetens art, omfattning och risker ställer för krav på det egna kapitalet. Vidare ska utdelningen kunna motiveras utifrån bolagets konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt. I det fall bolaget är moderbolag inom en koncern ska även koncernens krav på det egna kapitalet samt koncernens finansiella ställning beaktas innan en utdelning medges.

Vinstutdelning för aktiebolag regleras ytterligare i 18 Kap. ABL, där lagens första paragraf preciserar att beslutet om utdelningen fattas av bolagsstämman. Om bolagsstämman ska pröva en fråga om vinstutdelning, är det normalt styrelsen som upprättar ett förslag till beslut. Praxis är att förslaget till utdelning behandlas på den årliga bolagsstämman, varför förslaget återges och motiveras i årsredovisningen. Utdelning kan dock beslutas vid andra tillfällen genom en extra bolagsstämma. Förslaget ska i grunden innehålla beloppet samt styrelsens yttrande om huruvida en vinstutdelning är försvarbar med hänsyn till krav på grundförutsättningar för vinstutdelning som ställs enligt 17 Kap. 3 § ABL (se ovan).

1.2.2 SÄRSKILDA BRANSCHSPECIFIKA REGLER

Kommuner äger ett stort antal bolag inom olika branscher och det är inte möjligt att kommentera alla dessa utifrån möjligheten till utdelning. Men i studien görs en kategorisering mellan Energibolag, Allmännyttan, Övriga fastigheter, Vatten och Avfall samt Övriga bolag.

När det gäller olika energirelaterade verksamheter är dessa reglerade på olika sätt, tex., ellagen, naturgaslagen och fjärrvärmelagen. Här anges att verksamheterna ska bedrivas på affärsmässig grund, vilket möjliggör vinstutdelning. Nivån på utdelningen regleras inte.

Annorlunda är det för Allmännyttan, som också ska bedrivas på affärsmässig grund, men där utdelningsnivån är reglerad. Vinstutdelningsbegränsningarna återfinns i Lag (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag:

- Utdelningen får inte överstiga räntan (statslåneränta + 1 %) på kommunens erlagda kapital för aktierna i bolaget. Värdeöverföringar under ett räkenskapsår får dock inte överstiga ett belopp som motsvarar hälften av bolagets resultat för föregående räkenskapsår.
- Högre utdelning får ske vid avyttring av fastigheter (halva nettoöverskottet).
- Högre utdelning får ske om det syftar till att användas inom kommunens bostadsförsörjningsansvar, främjar integration och social sammanhållning.

Enligt Boverket är det ca 2-18 bolag årligen som uppenbart avviker från lagen, men lagen är till viss del luddig med avseende på tredje punkten ovan och det saknas sanktioner.

För den kommunala vatten och avloppsverksamheten samt den kommunala renhållningen råder vinstförbud eftersom verksamheten regleras av en strikt självkostnadsprincip (Haraldsson och Tagesson, 2014; Haraldsson, 2016) vilket innebär att utdelning baserat på normal drift inte är tillåtet (= ingen vinst redovisas).

1.3 PERSPEKTIV PÅ KOMMUNAL UTDELNINGSPOLICY

En startpunkt för att utveckla kunskapen kring kommunal utdelningspolicy är från följande tre perspektiv.

Bolagets situation: Enligt aktiebolagslagen ska utdelningen hålla sig inom ramen för eget kapital samt vara anpassad till bolagets ekonomiska situation i övrigt. Aktiebolagslagens begränsningar är också tydligt relaterade till de bolagsspecifika faktorer som behandlas i internationell forskning. Detta är ett omfattande forskningsområde inom privat sektor som i stor utsträckning fokuserat på de enskilda bolagens förutsättningar för att förstå om, och hur mycket, bolagen delar ut. Sammanfattningsvis visar denna forskning att det är bolagens storlek, lönsamhet och likviditet samt tillväxtmöjligheter som påverkar i vilken utsträckning utdelning sker (Ali, 2021). Dessa faktorer är således intressanta att studera även på kommunala bolag. Det är inte helt självklart vilken effekt de har då det finns speciallagstiftning som reglerar möjlighet till utdelning för vissa branscher, att kommunens huvudsyfte med verksamheten inte är att generera vinst samt att de kommunala bolagens ”tillväxtmöjligheter” mer handlar om kommunens utveckling och planer då ”marknaden” är reglerad och normalt begränsas till hemkommunen.

Kommunens ekonomiska och politiska situation: Även om bolaget kan dela ut till sin ägare som här utgörs av kommunen så kvarstår frågan om ägaren vill ha utdelning och i så fall till vilken utsträckning. Vad vill kommunen med sin utdelningspolicy? Detta är ett outforskat område.

För kommunen kan det finnas ekonomiska incitament, dvs., utdelning från kommunala bolag kan vara ett sätt att hantera svaga resultat eller att minska behovet av lånefinansiering av investeringar. Observera att detta gäller kommunen. Ur ett koncernperspektiv blir utdelning

bara ett förflyttningar pengar inom koncernen. I bryggan mellan ekonomi och politik finns skattesatsen, dvs., att begränsa skatteuttaget skulle också kunna vara en kommunalpolitisk ambition där utdelning kan vara ett instrument. Vidare kan det politiska styret ha betydelse. Har det betydelse om kommunens styrs av en majoritet eller minoritet? Har det betydelse om det är borgerligt eller ett vänsterstyre? Dessa politiska perspektiv är inte beforskade avseende utdelning. Tidigare forskning om bolagisering i sig har dock indikerat att politisk åskådning har lite effekt på valet att starta kommunala bolag (Andersson Järnberg, L., Karpaty, P., & Lundberg, J., 2023).

Omgivningen: Omgivningen innehåller faktorer som möjliggör och begränsar utdelning från kommunala bolag. Bransch och reglering är sådana faktorer. I avsnitt 1.2.2 belystes tex., de särskilda förutsättningarna som gäller för Allmännyttan, Vatten och Avlopp samt kommunal Renhållning. Detta är något som kommunen som ägare måste förhålla sig till. Vidare har det betydelse för hur utdelning från de kommunala bolagen uppfattas av allmänheten och olika intressegrupper. Utdelning kan vara känsligt, inte minst uppmärksammas utdelning från den kommunala allmännyttan med viss regelbundenhet (Kindesjö och Ljungqvist, 2020). Således skulle legitimitetsrelaterade överväganden kunna vara en faktor för att förstå den kommunala utdelningspolicyns utformning. Vidare vägs enskilda år in i analysen då de kan innehålla samhällsfaktorer som påverkar möjligheten till utdelning.

Föreställningen är således att sannolikheten för, och storleken på, utdelningar från de kommunala bolagen kan förstås utifrån en samvariation mellan bolagens situation, kommunens situation samt bolagens och kommunens omgivning.

Kapitel 2

METOD

Studien är indelad i två delstudier, en dokumentstudie som avser styrdokument hos Skånes kommuner samt en statistisk studie av kommunala bolag från hela landet. Nedan presenteras de grundläggande metodologiska strategierna för att studera fenomenet utdelning från kommunalt ägda bolag. Närmare detaljer presenteras i anslutning till att resultaten presenteras.

2.1 SKÅNESTUDIEN

Skånestudien syftade till att identifiera motiv, överväganden och styrning avseende utdelning från kommunalt ägda bolag genom att studera centrala styrdokument. Följande dokument har inkluderats i studien:

- Alla 33 budgetar och 33 årsredovisningar för år 2022
- 13 stycken övergripande bolagspolicydokument/gemensamma ägardirektiv. Även finanspolicydokument studerades.
- Mellan 1 till 3 ägardirektiv från respektive kommun i Skåne, totalt 45 st.

2.2 NATIONELL ÖVERSIKTSSTUDIE

I den nationella översiktsstudien är analysobjektet om en utdelning föreslås i bolagets årsredovisning. Syftet är att analysera vilka faktorer som förklarar 1., sannolikheten att en utdelning föreslås i årsredovisningen, 2., storleken på den utdelning som föreslås i årsredovisningen. Analysen delas i huvudsak upp i bolagsspecifika faktorer och kommunspecifika faktorer för att förklara utdelning från kommunala bolag. Dock vägs också omgivningen in genom framförallt bransch och årtal.

Alla kommunala bolag ingår inte i studien eftersom det finns många kommunala bolag som har låg omsättning, få tillgångar samt bedriver begränsad eller ingen verksamhet. Följande avgränsningar är gjorda:

- Utdelningar från kommunala bolag har studerats mellan åren 2018 och 2022, dvs., 5 år.
- Studien är inriktad på kommunala bolag med verksamhet. Alla koncernbolag som inte bedriver väsentlig verksamhet har uteslutits.
- Bolag med en balansomslutning (totala tillgångar) och en omsättning på mindre än 10 mkr har uteslutits ur studien. Detta för att fokusera studien på bolag som kan dela ut.

- Om bolaget är ett bolag som bedriver verksamhet, men också koncernmoderbolag har koncernsiffrorna använts. Om moderbolaget inte upprättat koncernredovisning har bolaget uteslutits ur studien om väsentlig verksamhet bedrivs i dotterbolag.

Ovan avgränsningar har resulterat i att 684 unika bolag ingår i studien. Antalet varierar något från år till år (i genomsnitt 650 bolag per år), då alla bolag inte existerat alla de studerade åren 2018–2022. Sett över 5 år ingår 3 248 observationer.

Två olika statistiska analyser har genomförts:

Den första statistiska analysen syftar till att analysera sannolikheten för att ett kommunalt bolag har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, alltså inte om själva beloppets storlek. Detta är en så kallad binär dummy-variabel, som bara kan ta värdet 1 (utdelning) eller 0 (ingen utdelning). För att studera vilka oberoende faktorer (relaterade till bolaget och kommunen) som påverkar sannolikheten för utdelning (binär beroende variabel) tillämpas logistisk regressionsanalys. Denna analysmetod är utvecklad för att studera variabler som är binära. Funktionen ”*Regression: Binary Logistic*” i statistikprogrammet SPSS har använts för detta ändamål.

Den andra statistiska analysen syftar till att förklara storleken på föreslagen utdelning. Det innebär att endast de bolag som har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning ingår i denna del av studien. Storleken på utdelningen har analyserats med multivariat regressionsanalys. Multivariat regressionsanalys syftar till att visa sambandet mellan en eller flera oberoende variabler (relaterade till bolaget och kommunen) och en annan beroende variabel som är kontinuerlig (storleken på den beslutade utdelningen). Funktionen ”*Regression: Linear*” i statistikprogrammet SPSS har använts för detta ändamål.

Kapitel 3

UTDELNINGAR SOM ÄMNE I KOMMUNALA STYRDOKUMENT, SKÅNEBILDEN

I detta kapitel presenteras en genomgång av de skånska kommunernas styrdokument med avseende på budget och årsredovisningar från år 2022 samt bolagspolicydokument och ägardirektiv.

3.1 UTDELNINGAR

Alla skånska kommuner äger minst ett kommunalt bolag och flertalet är delägare i gemensamma bolag inom vatten och avlopp samt avfallshantering. Staffanstorps och Lomma utmärker sig genom att relativt sin storlek äga få bolag vilket innebär att de inte äger något allmännyttigt bostadsbolag. Lund och Helsingborg skiljer sig från Malmö då de äger stora energibolag. Höganäs och Bjuv är unika eftersom de bedriver omsorgsverksamhet i aktiebolag. Kontentan är att det finns kommunala bolag i alla kommunerna i Skåne som skulle kunna ge utdelning.

Nedan följer en sammanställning av föreslagna utdelningar mellan åren 2018–2022. Observera att alla bolag inte ingår på grund av studiens avgränsningar (se metod).

Tabell 1: Utdelningar och utdelningsnivå hos kommunala bolag i Skåne, åren 2018–2022

Utdelningar och År	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt
Antal observationer	69	72	72	74	72	359
Antal utdelningar	29	27	30	27	26	139
Andel utdelningar	42%	38%	42%	36%	36%	39%
Utdelningsnivå och År	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt
Antal observationer	29	27	30	27	26	139
Utdelningsnivå, genomsnitt, tkr	11 650	13 283	18 218	15 068	15 268	14 726
Utdelning/totala tillgångar, %	0,4%	0,4%	1,1%	1,1%	1,5%	0,9%

Av de skånska bolagen som ingår i studien (mellan 69 och 74 bolag per år) är det i genomsnitt 39 % som har en föreslagen utdelning. När den nationella studien presenteras kommer det att framgå att detta är en hög andel. Däremot är den föreslagna utdelningsnivån på i genomsnitt 14,7 mkr eller 0,9 % i förhållande till totala tillgångar normal i förhållande till riket. Över tid går andelen ned för åren 2021 och 2022 jämfört med år 2020, så gör även den totala genomsnittliga utdelningen. Denna utveckling analyseras utförligare i den nationella översiktsstudien.

Bakgrundsfakta är att det är 19 av Skånes 33 kommuner (58 %) som äger ett eller flera bolag (i genomsnitt 1,5 bolag per år) som har föreslagit utdelning minst en gång under de fem studerade åren. Andelen kommuner kan vara något högre eftersom vissa bolag inte ingår i studien. Variationen på utdelningarna är också stor, som lägst 7 tkr och som högst 148 000 tkr.

3.2 BUDGET OCH ÅRSREDOVISNING ÅR 2022

Att studera alla Skånes kommuners budgetar och årsredovisningar ger begränsad information om ägarens förhållningssätt till utdelning från sina bolag.

Utfallet blev likartat i både budgetstudien och årsredovisningsstudien. 17 av 33 kommuner tar på något sätt upp ämnet i sin budget och/eller i sin årsredovisning. Allra vanligast är att en budgeterad utdelningsnivå redovisas i budget eller att en redovisad utdelningsnivå (i not till finansiella intäkter) framgår av årsredovisningen.

I budgetstudien är Helsingborgs kommun ett undantag där utdelning kopplas till finansiering. Nedan följer ett exempel:

"Kommunfullmäktige beslutade den 16 november 2021 att godkänna särskilda insatser 2022 för ökad välfärd enligt redovisat förslag med finansiering genom utdelning från Helsingborgs Stads Förvaltning AB på 36,8 mnkr ." (Helsingborg, budget 2022)

Kommunfullmäktige beslutade också att finansiera framtagandet av välfärds- och stadsutvecklingslösningar genom årliga aktieutdelningar från Helsingborgs Stads Förvaltning AB. Beslutet innebär att stadens nämnder under tre år tillförs extra utvecklingsmedel. " (Helsingborgs kommuns budget för 2022)

Även Hässleholm har en något längre genomgång av utdelningar från sina bolag i sin budget:

"Utdelning från bolag Aktieutdelning från Hässleholm Miljö AB budgeteras med totalt 12,0 mnkr under planperioden 2022-2024, varav 8 mnkr år 2023 och 4 mnkr år 2024. Från HIBAB budgeteras en aktieutdelning med 10 mnkr för år 2022. Utdelning från Hässleholm AB budgeteras med 4,0 mnkr årligen och denna utdelning har för avsikt att användas för sådana ändamål som framgår av lag om allmännyttiga bostadsaktiebolag (SFS, 2010:879) 5 §, följaktligen åtgärder som främjar integration och social sammanhållning eller som tillgodoser bostadsbehovet för personer för vilka kommunen har ett särskilt ansvar." (Hässleholms kommuns budget 2022)

I årsredovisningsstudien är det återigen Helsingborgs stad som gör en mer utförlig genomgång av utdelningarna från de kommunala bolagen, vilket kan exemplifieras med följande citat:

"Arbetet med det stora H22-projektet, som startades under 2019, har fortsatt med full kraft (se uppföljning under separat avsnitt). Under sommaren genomfördes H22 City Expo medan innovationsarbetet fortsätter. Projektet finansieras med en utdelning från Helsingborgs Hamn.

Öresundskraft delade under 2021 ut 110 mnkr kronor till Helsingborgs Stads Förvaltning AB. Kommunfullmäktige har beslutat att under 2022 använda 37 mnkr av utdelningen för särskilda satsningar inom välfärden och 5 mnkr kronor för att stärka Helsingborg citys verksamhet. Resterande sparas för framtida behov." (Helsingborgs kommun, årsredovisning 2022)

I Ystads kommuns årsredovisning för 2022 görs en kort analys av effekten av utdelningarna på finansnettot och en jämförelse med föregående år görs enligt följande:

"I kommunens finansnetto ingår en utdelning från koncernens bolag. För 2021 var beloppet 30 mkr och för 2022 uppgick utdelningen till 10 mkr. Det är således den minskade utdelningen från kommunens bolag som är den huvudsakliga förklaringen till kommunens försämrade finansnetto mellan 2021 och 2022." (Ystad, årsredovisning 2022)

I stort är det inte mer än så här som framgår av kommunernas mest centrala styrdokument: budget och årsredovisning år 2022.

3.3 POLICYDOKUMENT OCH ÄGARDIREKTIV

Det är relativt vanligt att skånska kommuner har antagit olika former av bolagspolicydokument eller gemensamma ägardirektiv för alla kommunala bolag. I studien identifierades 13 sådana dokument. I dessa dokument framgår ingen information om förhållningssätt, principer eller förväntningar på utdelning. Från Skånes sju största kommuner inhämtades finanspolicy. Ämnet utdelning från kommunala bolag togs inte upp i någon av dessa dokument.

De enda dokumenten där ämnet utdelning tas upp är i ägardirektiven. I studien ingick 45 ägardirektiv, varav 24 allmännyttiga bostadsbolag och 7 energibolag samt övriga fastighetsbolag, renhållning och VA-bolag.

Vad gäller de allmännyttiga bostadsbolagen är dessa ägardirektiv (24 st) starkt påverkade av lagstiftningen. Majoriteten av ägardirektiven återge möjligheterna till utdelning baserat på lagens begränsningar. Burlövs kommuns ägardirektiv för Burlösbostäder utgör ett kortfattat exempel:

"Målsättningen är att bolaget varje år till kommunen ska lämna utdelning enligt de riktlinjer för värdeöverföring som regleras av 3 §

*lagen (2010: 879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag.”
(Ägardirektiv för Aktiebolaget Burlövsbostäder)*

I 3 av de 24 ägardirektiven för allmännyttan konkretiseras utdelningen med belopp och ändamål. Detta gäller ägardirektiven för LKF i Lund, Helsingborgshem i Helsingborg samt Hörbybostäder AB i Hörby kommun. Nedan följer två exempel:

”Bolaget ska planera för en värdeöverföring till Hörby kommun på i genomsnitt 50 000 kronor per år under mandatperioden för att täcka delar av de driftskostnader som årligen uppstår vid tillhandahållandet av bostäder inom kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning, boenden enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), korttidsboenden och avlösningboenden, främjande av integration och social sammanhållning.” (Ägardirektiv Hörbybostäder)

”Förväntad utdelning: 2024 = 27 miljoner kronor, 2025 = 27,5 miljoner kronor, 2026 = 28 miljoner kronor. 25 miljoner kronor avser kommunens kostnader för bosociala åtgärder.” (Ägardirektiv LKF)*

I 5 av 24 ägardirektiv till allmännyttan nämns inte ämnet utdelning.

Av de 7 ägardirektiven för energibolag så nämns inte ämnet utdelning i ett av dem. I två av dem anges en beräkningsgrund för utdelning. Exempelvis:

”Landskrona Stadshus AB ska årligen kunna erhålla en utdelning upp till 70 % av Bolagets föregående års resultat efter finansnetto och skatt men före extraordinära poster av engångskaraktär i den mån bolagets likviditetssituation och förmåga att finansiera nödvändiga investeringar är tillgodosedda.” (Ägardirektiv, Landskrona Energi AB)

I övriga fyra ägardirektiv hänvisas till en beslutsprocess. Följande två citat exemplifierar detta:

”[Att:] Verka för en skälig utdelning till ägarna med hänsyn tagen till bolagets konsolideringsbehov. Förslag till utdelning ska årligen diskuteras på ägarsamråd innan årsstämma.” (Ägardirektiv Krafringen AB, Lunds kommun)

”Utdelning ska ske till ägaren enlighet med årligt budgetbeslut antagit av kommunfullmäktige.” (Ägardirektiv Bromölla Energi och Vatten AB)

Övriga 14 ägardirektiv berör fastigheter (7 st), renhållning (4 st), parkering (2) och vatten och avlopp (1). I fem av de sju fastighetsbolaget anges att utdelning inte ska ske, alternativt att

bolaget saknar vinstsyfte. För Tomelilla Industriaktiebolag anges att *”Kommunen prövar årligen vilken aktieutdelning som ska ske.* (Ägardirektiv, Tomelilla Industriaktiebolag) och för Hörby kommuns Industrifastighets AB regleras att *”Utdelning ska ske årligen med tillskjutet kapital (betalning för aktier) multiplicerat med genomsnittlig statslåneränta (från föregående räkenskapsår) adderat med 3 procentenheter.”* (Ägardirektiv Industrifastighets AB).

Avseende renhållningsbolagen samt vattenbolaget är det endast Mellanskånes Renhållnings AB:s ägardirektiv som innehåller en förväntad utdelning motsvarande statslåneräntan plus 1,5 % gånger insatt kapital (Ägardirektiv Merab, Eslövs kommun). Att renhållningsbolagen inte ger utdelning är rimligt då dessa bolag i huvudsak arbetar med självkostnadsreglerad verksamhet.

Slutligen har de två parkeringsbolagen krav på utdelning i sina ägardirektiv. För Lunds parkeringsbolag anges en förväntad utdelning på 3 miljoner varje år (Ägardirektiv, LKPAB) och för Malmös parkeringsbolag anges att utdelning normalt ska ske med 30 % av årsvinsten efter skatt (Ägardirektiv, Malmö kommuns parkeringsaktiebolag).

3.4 SAMMANFATTNING

Med få undantag så framgår varken motiv eller ändamål med utdelning från de skånska kommunernas kommunala aktiebolag i de centrala styrdokument (årsredovisning, budget, finanspolicy, bolagspolicy och ägardirektiv). Ämnet är mycket sparsamt belyst i dessa dokument. I några få kommuner, särskilt utmärkande är Helsingborgs kommun, beskrivs vad utdelningarna från bolagen ska finansiera. I Helsingborgs fall görs detta i både budget och årsredovisning samt ägardirektiv (för bostadsbolaget). Att koppla utdelning till projekt som ska finansieras ger en bild av ett mål och syfte för de enskilda åren utdelning sker. Ingen kommun beskriver någon generell eller principiell hållning i frågan.

Det är endast i ägardirektiven som ämnet utdelning är vanligt förekommande. Naturligen görs inga långa motiveringar till utdelning i dessa dokument då det är direktiv. I relativt många ägardirektiv framgår beräkningsgrunder, men det gäller främst ägardirektiv för Allmännyttan. Allmännyttan är starkt påverkad av lagens begränsningsregler för utdelningens storlek. I ytterligare några få ägardirektiv relaterade till energibolag, övriga fastigheter och avfall framgår också beräkningsgrunder för utdelningens storlek. Det finns också exempel på ägardirektiv där de konkreta beloppen som förväntas framgår. Slutligen, det förekommer också i några ägardirektiv att hänvisning sker till en beslutsprocess inom kommunkoncernen, exempelvis att det är ett kommunalt budgetbeslut.

Kapitel 4

UTDELNINGAR FRÅN KOMMUNALA BOLAG ÄGDA AV SVERIGES KOMMUNER

Kapitel fyra beskriver och analyserar utfallet av den nationella studien. Två huvudsakliga frågeställningar analyseras. Vilka faktorer påverkar sannolikheten att en utdelning föreslås i årsredovisningen? Om en utdelning föreslås, vilka faktorer påverkar storleken på utdelningen? Analysen fokuserar i första hand på bolags- respektive kommunspecifika faktorer men också bransch och år.

4.1 BAKGRUNDSFAKTA

I studien ingår mellan 637 och 658 kommunala bolag per studerat år, åren 2018 till 2022 (medelvärde per år är 650 bolag). Eftersom kommunala bolag avvecklas och nya tillkommer samt att bortfall finns, så ingår 684 unika bolag. Detta förklarar också varför antalet bolag varierar mellan åren. Sett över 5 år ingår 3248 observationer (ett och samma bolag ger upphov till fem observationer om bolaget finns med alla fem åren). Vad gäller ägarna, kommunerna, så är alla regioner representerade med undantag från Gotland. 268 av alla kommuner ingår i studien. Anledningen till bortfallet av 22 kommuner är i de flesta fall att det handlar om små kommuner som äger inga/få och relativt små bolag, varför bolagen har fallit bort pga., urvalskriterierna. Gotland är en region och kommun och ingår därför inte. Av de representerade 268 kommunerna är det 51 % eller 136 kommuner som äger bolag som har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning någon gång under de fem åren.

Den största kommunen är Stockholm med nästan 1 miljon invånare och den minsta kommunen har ca 2 400 invånare. Den genomsnittliga kommunen har 71 tusen invånare och mediankommunen 27 tusen invånare. Soliditeten är genomsnitt 47 % (median 46 %) hos de ingående kommunerna. Kommunen med lägst soliditet har 13 % i soliditet och kommunen med högst 86 %. Medelskattesatsen ligger på 21,5 % med en spridning mellan 17 % och 23,9 %. Medianvärdet för antal bolag per kommun som ingår i studien är 2 (medelvärde är 2,4) men 14 kommuner har fler än 5 bolag inkluderade, med toppvärdet 11 bolag (Stockholm). I genomsnitt innehåller studien 12 observationer per kommun (median 10 observationer) över de fem åren.

Avseende bolagens branscher (se tabell 2) är Allmännyttan den största branschen med 1 244 observationer över fem år, vilket ger i genomsnitt 249 bostadsbolag per år. Därefter kommer energibolagen med i genomsnitt 135 bolag per år (674 observationer).

Tabell 2: Antal och andel observationer samt bolag per bransch, åren 2018–2022

	Observationer	Andel	Bolag/år
Energibolag	684	21%	137
Allmännyttan	1 245	38%	249
Övriga fastighetsbolag	491	15%	98
Vatten och Avfall	346	11%	69
Övriga bolag	482	15%	96
Summa	3 248	100%	650

Studien fångar kommunala bolag med en nettoomsättning större än 10 000 tkr och totala tillgångar större än 10 000 tkr. Med dessa förutsättningar innehåller studien (se tabell 3) kommunala bolag med en genomsnittlig omsättning på 301 433 tkr (medianvärde 95 903 tkr) samt genomsnittliga totala tillgångar på 1 465 073 tkr (medianvärde 460 275 tkr). Medianvärdena är betydligt lägre, vilket beror på att det finns ett mindre antal väldigt stora bolag.

Tabell 3: Omsättning och totala tillgångar per bransch, åren 2018–2022

	Medelvärde omsättning, tkr	Median omsättning, tkr	Medelvärde totala tillgångar, tkr	Median totala tillgångar, tkr
Energibolag	560 063	184 237	1 130 752	450 969
Allmännyttan	295 960	116 406	1 680 675	588 251
Övriga fastighetsbolag	209 957	69 000	2 225 851	495 002
Vatten och Avfall	188 828	89 120	800 587	249 845
Övriga bolag	122 565	43 935	345 090	110 609
Summa	301 433	95 903	1 465 073	460 275

Energibolagen har högst omsättning både som genomsnitt och median, medan Allmännyttan har större totala tillgångar (genomsnitt och median). Bland de övriga fastighetsbolagen finns det en fastighetskoncern i Göteborg med mycket stora anläggningstillgångar som drar upp medelvärdet för de totala tillgångarna.

Objektet för studien är föreslagna utdelningar i bolagens årsredovisningar och sett över de fem åren (se tabell 4) har 25 % av observationerna innehållit ett förslag på utdelning som i genomsnitt har uppgått till 15,8 mkr och 2,6 mkr som median.

Tabell 4: Antal och andel utdelningar samt utdelningsnivå, åren 2018–2022

År	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt
Antal observationer	637	646	650	656	659	3248
Antal utdelningar	166	156	165	163	164	814
Andel utdelningar	26%	24%	25%	25%	25%	25%
Utdelningsnivå, medelvärde, tkr	13 282	13 798	15 631	15 519	20 487	15 757
Utdelningsnivå, medianvärde, tkr	2 088	2 600	2 500	2 500	3 788	2 546
Utdelning/totala tillgångar, %	1,3%	0,8%	0,9%	1,0%	1,5%	1,1%

Andelen har inte varierat i någon större utsträckning mellan åren. Däremot har nivån på utdelningarna ökat över tid och något kraftigare från år 2021 till 2022. Detta gäller medelvärde och medianvärde såväl som utdelningsnivån i förhållande till totala tillgångar.

4.2 UTDELNINGAR: SANNOLIKHET OCH NIVÅ

Den nationella studien är som bekant inriktad på sannolikhet för utdelning och nivå på utdelning. Dessa frågeställningar granskas utifrån faktorer relaterade till bolaget och relaterade kommunen; bolagsfaktorer respektive kommunfaktorer. Analysen sammanfattas med en regressionsanalys där alla faktorer vägs samman. Först beskrivs utfallen i förhållande till årtal och bransch, eftersom dessa faktorer delvis fångar omvärldshändelser och reglering som delvis ligger utanför de individuella bolags- och kommunfaktorerna.

4.2.1 ÅRTAL OCH BRANSCH

Relationen mellan tid (år) och bransch kan vara betydande för att förstå utdelningsmönstret hos de kommunala bolagen. Branscher har olika reglering och logiker vilket i sig påverkar möjligheten till utdelning. Detta gäller särskilt den kommunala allmännyttan och vatten samt avfall som har begränsningsregler. Årtalen är också viktiga då olika branscher kan påverkas olika av aktuella makroekonomiska händelser. Vi börjar med en genomgång av andelen bolag som har en utdelning föreslagen i sin årsredovisning, uppdelat på bransch och år (se tabell 5).

Tabell 5: Bransch och andel utdelningar, åren 2018–2022

	År	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt
Energi	Antal observationer	139	140	136	136	133	684
	Andel utdelningar	35%	34%	34%	34%	38%	35%
Allmännyttan	Antal observationer	247	250	250	248	250	1245
	Andel utdelningar	30%	29%	33%	33%	28%	31%
Övriga fastighetsbolag	Antal observationer	96	97	100	100	98	491
	Andel utdelningar	21%	19%	21%	19%	21%	20%
Vatten och Avfall	Antal observationer	64	66	71	74	71	346
	Andel utdelningar	14%	9%	10%	8%	11%	10%
Övriga bolag	Antal observationer	91	93	93	98	107	482
	Andel utdelningar	15%	13%	9%	11%	13%	12%
Totalt	Antal observationer	637	646	650	656	659	3248
	Andel utdelningar	26%	24%	25%	25%	25%	25%

Tabell 5 visar att andelen bolag som har en föreslagen utdelning är störst inom energi (i genomsnitt 35 %) och allmännyttan (i genomsnitt 31 %). Lägst är andelen inom Vatten och Avfall (i genomsnitt 10 %). Att det förhåller sig på detta sätt torde vara relativt förväntat på grund av regleringen av respektive bransch. Intressant att notera att andelen utdelningar hos gruppen energibolag är relativt jämn över åren men ökar från 34 % år 2021 till 38 % år 2022. Liknande mönster har allmännyttan med den skillnaden att andelen minskar från 33 % år 2021 till 28 % till år 2022. En möjlig tolkning kan vara att inflationen började sätta fart med högre energipriser vilket gynnade de kommunala energibolagen och missgynnade bostadsbolagen. Det kan också vara så att det är politiskt känsligt att begära utdelning samtidigt som behov av betydande hyreshöjningar diskuteras.

I tabell 6 nedan framgår utdelningsnivån för de kommunala bolag som har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning uppdelat på bransch. Även i konkreta siffror syns att utdelningsnivån är högre inom energibranschen, både i kronor räknat och som andel av totalt kapital. Det kan noteras att också den genomsnittliga utdelningen, inte bara andelen bolag, ökade från 2021 till år 2022 inom energibranschen. Men även andra branscher (Övriga fastigheter, Vatten och Avfalla samt Övriga bolag) har ökande utdelningsnivåer för år 2022 jämfört med 2021, så denna utveckling slår också igenom på de totala siffrorna för utdelning i kronor och som andel av totalt kapital. Det är således allmännyttan, med något minskad utdelningsnivå, som avviker från den generella tendensen.

Tabell 6: Bransch och utdelningsnivå, åren 2018–2022

År		2018	2019	2020	2021	2022	Totalt
Energi	Antal observationer	48	47	46	46	50	237
	Utdelning medel, tkr	20 974	22 846	22 277	28 510	33 151	25 630
	Utdelning median, tkr	5 500	7 000	7 962	7 500	7 696	7 000
	Utdelning/tot kapital medel	1,2%	1,3%	1,4%	1,5%	1,4%	1,3%
	Utdelning/tot kapital median	0,9%	1,1%	1,2%	1,2%	1,1%	1,1%
Allmännyttan	Antal observationer	75	73	83	81	71	383
	Utdelning medel, tkr	11 015	9 420	11 297	11 369	10 427	10 738
	Utdelning median, tkr	572	677	700	673	1 203	700
	Utdelning/tot kapital medel	0,5%	0,3%	0,6%	0,6%	0,6%	0,5%
	Utdelning/tot kapital median	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%
Övriga fastighet	Antal observationer	20	18	21	19	21	99
	Utdelning medel, tkr	13 948	17 316	27 238	10 678	32 899	20 772
	Utdelning median, tkr	5 001	3 501	2 720	4 002	7 500	4 000
	Utdelning/tot kapital medel	1,0%	0,7%	0,9%	0,7%	2,0%	1,1%
	Utdelning/tot kapital median	0,7%	0,4%	0,3%	0,5%	0,7%	0,5%
Vatten och Avfall	Antal observationer	9	6	7	6	8	36
	Utdelning medel, tkr	1 391	5 099	1 818	4 613	5 770	3 602
	Utdelning median, tkr	1 128	1 426	1 000	1 211	5 033	1 134
	Utdelning/tot kapital medel	0,5%	0,3%	0,5%	0,9%	1,0%	0,6%
	Utdelning/tot kapital median	0,1%	0,3%	0,1%	0,4%	0,4%	0,2%
Övriga bolag	Antal observationer	14	12	8	11	14	59
	Utdelning medel, tkr	5 749	4 068	3 991	6 055	16 073	7 675
	Utdelning median, tkr	3 733	2 775	4 004	3 000	3 927	3 465
	Utdelning/tot kapital medel	7,0%	1,9%	1,3%	2,1%	6,2%	4,1%
	Utdelning/tot kapital median	1,9%	0,9%	0,9%	2,4%	2,0%	1,5%
Totalt	Antal observationer	166	156	165	163	164	814
	Utdelning medel, tkr	13 282	13 798	15 631	15 519	20 487	15 757
	Utdelning median, tkr	2 088	2 600	2 500	2 500	3 788	2 546
	Utdelning/tot kapital medel	1,3%	0,8%	0,9%	1,0%	1,5%	1,1%
	Utdelning/tot kapital median	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,4%	0,3%

4.2.2 BOLAGSFAKTORER

De bolagsfaktorer som ingår i studien är bolagens storlek, lönsamhet/effektivitet, mognad och likviditet samt tillväxt (i omsättning och anläggningstillgångar).

STORLEK

Internationell forskning på privata företag visar entydigt att för stora bolag är sannolikheten större att utdelning sker och utdelningsnivån är också större. Det är logiskt eftersom storlek på ett företag är förknippat med längre historia och starkare ekonomi samt att förväntningarna på ett stort bolag avseende utdelning är högre.

Tabell 7: Nettoomsättning och totala tillgångar uppdelat på bolag utan och med en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, åren 2018–2022

	Antal observationer	Medelv.	Medianv.
Ingen utdelning			
Nettoomsättning, tkr	2 434	210 029	72 579
Totala tillgångar, tkr	2 434	1 104 412	339 295
Utdelning			
Nettoomsättning, tkr	814	574 747	199 736
Totala tillgångar, tkr	814	2 543 509	935 685

Av tabellen framgår att de bolag som har en beslutad utdelning i årsredovisningen omsätter betydligt mer och har en större total kapitalbas i genomsnitt och median. Det finns således en stark tendens i materialet att storleken påverkar utdelning. Detta faktum bekräftas också av de sammanfattande regressionsanalyserna (se avsnitt 4.3) som visar på en positiv korrelation mellan storlek och sannolikheten för utdelning och storleken på föreslagen utdelning.

LÖNSAMHET OCH EFFEKTIVITET

Möjligheten för ett aktiebolag att lämna utdelning till sina aktieägare är intimt förknippat med lönsamhet och effektivitet. Effektiva företag är vanligen lönsamma och vinst möjliggör just vinstutdelning. I forskningen från den privata sektorn är detta samband mycket starkt, men till egenheterna för de kommunala bolagen hör att de inte styrs med vinstintresset i förgrunden.

Tabell 8: Räntabilitet på eget och totalt kapital uppdelat på bolag utan och med en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, åren 2018–2022

	Antal observationer	Medelv.	Medianv.
Ingen utdelning			
Räntabilitet på eget kapital	2 434	0,8%	2,9%
Räntabilitet på totalt kapital	2 434	0,7%	0,4%
Utdelning			
Räntabilitet på eget kapital	814	9,1%	6,6%
Räntabilitet på totalt kapital	814	2,3%	1,5%

Att ett kommunalt bolag lämnar utdelning tycks trots allt bottna i att de har en högre vinstnivå jämfört med de bolag som inte lämnar utdelning. Att det finns en vinst för året är en betydande förutsättning för utdelning, så mot den bakgrunden är resultatet förväntat. De sammanfattande regressionsanalyserna (se avsnitt 4.3) visar också på en positiv korrelation mellan avkastning på totalt kapital och sannolikheten för utdelning och storleken på föreslagen utdelning.

UTDELNINGSMOGNAD OCH UTRYMME

På temat förutsättningar för ett aktiebolag är utrymmet för att dela ut betydelsefullt. Det balanserade resultatet är för det första en del av underlag som möjliggöra ett beslut om utdelning enligt aktiebolagslagen. Större balanserat resultat, större legal möjlighet till utdelning. I forskningen relateras också det balanserade resultatet till bolagets mognad eftersom vinsterna (och förlusterna) här ackumuleras över tid, dvs., indikerar att bolaget över tid byggt en finansiell långsiktig stabilitet för att dela ut till aktieägarna.

Det lite mer kortsiktiga perspektivet på frågan om att möjliggöra utdelning handlar om att det ska finnas pengar att dela ut, vilket gör att också likviditetsperspektivet är viktigt. Om bolaget har likvida medel som inte direkt behövs till bolagets affärsbehov så finns det rent likvidmässigt utrymme att dela ut till aktieägarna. Det finns också en teori som säger att om ett företag har ”överlikviditet” så kan ägaren välja att begära högre utdelning för att förhindra att ledningen använder medlen till mindre effektiva/nödvändiga projekt.

Tabell 9: Balanserat resultat i förhållande till totala tillgångar och kassalikviditet uppdelat på bolag utan och med en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, åren 2018–2022

	Antal observationer	Medelv.	Medianv.
Ingen utdelning			
Andel balanserat resultat/totala tillgångar	2 434	11,9%	7,8%
Kassalikviditet	2 434	125,5%	93,0%
Utdelning			
Andel balanserat resultat/totala tillgångar	814	18,8%	14,0%
Kassalikviditet	814	119,0%	82,8%

Av tabellen framgår att andelen balanserat resultat i förhållande till totalt kapital är väsentligen högre hos de bolag som har en beslutad utdelning i sin årsredovisning. Däremot är kassalikviditeten i genomansitt till och med något lägre för de bolag som har en beslutad utdelning i årsredovisningen. Dessa deskriptiva skillnader konfirmeras av regressionsanalyserna (se avsnitt 4.3) på det sättet att balanserat resultat i förhållande till totalt kapital har en positiv korrelation med både sannolikhet och nivå. Likviditetsmättet, däremot, slår inte igenom i analysen.

TILLVÄXT

I forskningen förs resonemang om att bolag som växer inte har samma möjlighet i det kortsiktiga perspektivet att dela ut till sina ägare, då de finansiella medlen behövs för att klara expansionen. Det är dock lite beroende på vad som växer, är det i huvudsak omsättningen så kan detta indikera att företaget expanderar men också högre priser vilket kan stärka möjligheten till utdelning. Är det anläggningstillgångarna som växer, handlar det om investeringsverksamheten vilket kräver finansiering, dvs., att pengarna kan behövas för att minska lånebördan.

Tabell 10: Förändring i nettoomsättning och anläggningstillgångar uppdelat på bolag utan och med en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, åren 2018–2022

	Antal observationer	Medelv.	Medianv.
Ingen utdelning			
Förändring i nettoomsättning	2420	13,8%	3,1%
Förändring i anläggningstillgångar	2420	10,0%	3,1%
Utdelning			
Förändring i nettoomsättning	809	5,7%	2,9%
Förändring i anläggningstillgångar	809	6,2%	3,8%

Tillväxt är ett komplicerat begrepp för ett kommunalt bolag, dels för att det kanske inte ingår i målbilden att växa, dels för att bolagen normalt är begränsade till att agera inom kommungränsen. Men kommunen (ägaren) kan ha som målbild att växa i form av antalet invånare, så indirekt kan de ge ett tillväxtmål för bolaget. Utdelningsfrågan kompliceras ytterligare vid en kommunal tillväxt då resurser i form av likvida medel behövs både hos bolaget och hos kommunen i syfte att finansiera investeringar. Det finns en tendens i materialet att de bolag som har ett förslag till utdelning i sin årsredovisning har lägre tillväxt i form av omsättningsförändring och ökning av anläggningstillgångar (se tabell 10). Ingen av dessa faktorer bidrog till att signifikant förklara sannolikheten för, och beloppets storlek på, föreslagen utdelning (se avsnitt 4.3).

4.2.3 KOMMUNFAKTORER

De kommunfaktorer som ingår i studien är kommunens storlek (antal invånare), kommunens finansiella situation (resultat och soliditet), kommunens tillväxt i invånare, skattesats samt hur kommunen politiskt styrs.

KOMMUNSTORLEK

Hur storleken på kommunen skulle påverka utdelningsfrågan är komplex. Å ena sidan kan det finnas ett behov av utdelning i mindre, ofta mer resurssvaga, kommuner jämfört med stora kommuner. Å andra sidan har stora kommuner en mer resursstark organisation som kan utveckla en mer professionaliserad ägarstyrning där en utvecklad utdelningspolicy skulle kunna

vara en del av en sådan. Hur känsligt utdelning från de kommunala bolagen är för politikerna gentemot medborgarna kan också tänkas variera med kommunstorleken.

Tabell 11: Antal invånare hos ägarkommunen uppdelat på bolag utan och med en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, åren 2018–2022

	Antal observationer	Medelv.	Medianv.
Ingen utdelning			
Antal invånare	2 434	69 710	23 658
Utdelning			
Antal invånare	814	77 745	37 773

Data ger inte ett solklart svar på frågan då det inte i genomsnitt är någon större skillnad i kommunstorlek hos ägaren för de bolag som har och inte har utdelning föreslagen i sin årsredovisning. Däremot indikerar regressionsanalyserna att kommunstorlek i form av antal invånare har en positiv effekt på både utdelningens sannolikhet och nivå (se avsnitt 4.3).

FINANSIELL STABILITET

Kommunens finansiella stabilitet till exempelvis i form av soliditet kan påverka ägarens behov av utdelning. En svag kommunal soliditet skulle kunna öka behovet av utdelning för att stärka soliditeten, men en hög soliditet kan också vara en följd av utdelning från de kommunala bolagen. Detta ur ett kommunperspektiv. Ur ett kommunkoncernperspektiv är ju utdelningen intern.

Det som framgår av tabell 12 är att soliditeten är högre hos de kommunala ägarna till de bolag som har en föreslagen utdelning i årsredovisningen. I regressionsanalyserna (se avsnitt 4.3) har inte kommunens soliditet en signifikant effekt på sannolikheten för utdelning, däremot framkommer en negativ korrelation med utdelningens storlek vilket indikerar att kommuner med stark ekonomi inte har lika aggressiv utdelningspolitik.

Tabell 12: Ägarkommunens soliditet uppdelat på bolag utan och med en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, åren 2018–2022

	Antal observationer	Medelv.	Medianv.
Ingen utdelning			
Soliditet	2 434	46,7%	45,9%
Utdelning			
Soliditet	814	48,3%	47,2%

KOMMUNENS RESULTAT

Av tidigare forskning vet vi att kommunens resultat har stor betydelse för att förstå kommuners agerande. Särskilt negativa resultat då det också riskera att rendera i ett negativt balanskravsresultat. Således kan utdelning från sina bolag vara ett sätt att rädda ett svagt resultat.

Om kommunerna följer redovisningsregelverket så ska utdelningen redovisas det år kommuner erhåller betalningen för utdelningen från bolaget. Det innebär att om man vill påverka kommunens resultat måste kommunen förutse ett svagt resultat i budget eller senare när utdelningen föreslås i årsredovisningen inför bolagsstämman.

Tabell 13: Negativt resultat hos ägarkommunen det år utdelningen föreslås i förhållande till utdelningsandel och utdelningsnivå, åren 2018–2022

Negativt resultat före finansiella poster	Ja	Nej	Alla
Antal observationer	933	2315	3248
Antal utdelningar	272	542	814
Andel utdelningar	29,2%	23,4%	25,1%
Utdelningsnivå, medelvärde, tkr	20 154	13 550	15 757
Utdelningsnivå, medianvärde, tkr	4 000	2 000	2 546
Utdelning/totala tillgångar, medelvärde, %	1,5%	0,9%	1,1%
Utdelning/totala tillgångar, medianvärde, %	0,4%	0,3%	0,3%

Av studien framgår (se tabell 13) att det är en betydligt större andel kommunala bolag som har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning om ägarkommunen redovisar ett negativt underliggande resultat samma år som bolagsstämman. Även utdelningsnivån i tkr och i förhållande till totalt kapital är betydligt större för de bolag som har en ägarkommun med svagt underliggande resultat. I de sammanfattande regressionsanalyserna (se avsnitt 4.3) framkommer också en signifikant positiv korrelation mellan ett svagt redovisat resultat före finansiella poster i kommunen och sannolikheten för att en utdelning föreslås på bolagsstämman samma år. Däremot var samma korrelation inte signifikant i förhållande till utdelningsnivån.

KOMMUNTILLVÄXT

Tidigare, i avsnittet om bolagsfaktorer, fördes ett resonemang om att bolagets tillväxt kan påverka bolagets förmåga att lämna utdelning. Vänder vi blicken mot ägarens befolkningstillväxt så skulle det kunna påverka kommunens behov av utdelning. Om kommunen växer så krävs investeringar och finansiering, där utdelning kan minska kommunens upplåning. Detta är, som tidigare diskuterats en avvägning, eftersom även bolagen behöver investera när kommunen växer.

Tabell 14: Ägarkommunens invånartillväxt uppdelat på bolag utan och med en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, åren 2018–2022

	Antal observationer	Medelv.	Medianv.
Ingen utdelning			
Förändring av invånarantal	2 421	0,6%	0,4%
Utdelning			
Förändring av invånarantal	809	0,6%	0,6%

Förändringen av antalet invånare är relativt lika i kommunerna som äger bolag som har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning som i kommunerna som äger bolag som inte har en

föreslagen utdelning. Faktorn slå inte heller igenom i de sammanfattande regressionsanalyserna (se avsnitt 4.3).

SKATTENIVÅ

Ett möjligt motiv till att komplettera kommunens ekonomi med utdelning är att påverka skattesatsen. Det finns kommuner som uttryckligen skriver att skattesatsen är låg delvis beroende på utdelningar från de kommunala bolagen (Linköping, Årsredovisning år 2022). Likväl skulle en hög skattesats indikera ett litet utrymme att ytterligare höja skatten, varför utdelning i en sådan situation skulle kunna utgöra ett väsentligt komplement för att finansiera kommunal verksamhet.

Tabell 15: Ägarkommunens skattesats uppdelat på bolag utan och med en föreslagen utdelning i sin årsredovisning, åren 2018–2022

	Antal observationer	Medelv.	Medianv.
Ingen utdelning			
Skattesats	2434	21,6%	21,8%
Utdelning			
Skattekraft	814	21,3%	21,5%

De bolag som har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning har ägare som i genomsnitt har en något lägre skattesats jämfört med kommuner tillhörande bolag utan föreslagen utdelning (se tabell 15). Skattesatsen som faktor slår inte igenom i de sammanfattande regressionsanalyserna (se avsnitt 4.3).

STYRANDE BLOCK

Det är möjligt att politisk ideologi och strategi kan påverka ägarens hållning i frågan om utdelning. Forskning om bolagisering generellt har visat att detta inte är en vattendelare mellan höger och vänsterblocken – bolag är ungefär lika vanligt oavsett block. Hur de politiska blocken ser på utdelning torde vara oklart och som Skånestudien av styrdokument indikerade så är detta inte ett ämne som behandlas i styrdokumentet.

Tabell 16: Ägarkommunens politiska styre i förhållande till utdelningsandel och utdelningsnivå, åren 2018–2022

Styre i kommunen	Borgerligt	Koalition	Vänster	Summa
Antal observationer	1379	1438	431	3248
Antal utdelningar	385	367	62	814
Andel utdelningar	27,9%	25,5%	14,4%	25,1%
Utdelningsnivå, medelvärde, tkr	13 105	16 103	30 176	15 757
Utdelningsnivå, medianvärde, tkr	2 500	2 650	3 000	2 546
Utdelning/totala tillgångar, medelvärde, %	0,8%	1,2%	2,1%	1,1%
Utdelning/totala tillgångar, medianvärde, %	0,2%	0,3%	0,8%	0,3%

Empiriskt kan dock skillnader mellan de styrande blocken identifieras (se tabell 16). Det är stor skillnad i andelen bolag som har en beslutad utdelning i sin årsredovisning beroende på block. Andelen är 27,9 % hos de bolag som ägs av borgligt styrda kommuner och 14,4 % i vänsterstyrda kommuner. Däremot när det kommer till beloppet så är det väsentligt högre i vänsterstyrda kommuner jämfört med borgerliga kommuner. Det gäller både nivå i tkr och i förhållande till bolagets totala kapital. Dessa resultat bekräftas av de sammanfattande regressionsanalyserna (4.3).

MINORITET

I forskning om kommunalt agerande är det frekvent förekommande att skillnad görs mellan kommuner som styrs av en majoritet och av en minoritet. Anledningen till det är att i en minoritetsstyrd kommun förväntas den politiska debatten vara mer intensiv och den styrande minoriteten mer känslig för kritik eftersom styret har en svagare maktposition. I det här sammanhanget skulle det kunna innebära att minoritetsstyrda kommuner är mer försiktiga avseende utdelning.

Tabell 17: Ägarkommunens styre i form av majoritet eller minoritet i förhållande till utdelningsandel och utdelningsnivå, åren 2018–2022

	Majoritet	Minoritet	Summa
Antal observationer	1737	1511	3248
Antal utdelningar	424	390	814
Andel utdelningar	24,4%	25,8%	25,1%
Utdelningsnivå, medelvärde, tkr	17 445	13 921	15 757
Utdelningsnivå, medianvärde, tkr	2 575	2 546	2 546
Utdelning/totala tillgångar, medelvärde, %	1,3%	0,8%	1,1%
Utdelning/totala tillgångar, medianvärde, %	0,4%	0,3%	0,3%

Av tabell 17 framgår det att det inte är någon större skillnad i andelen utdelning mellan bolag som är ägda av majoritets- respektive minoritetsstyrda kommuner. Andelen är till och med något högre för minoritetsstyrda kommuner. När det gäller nivå, tycks det dock som att ägare som representeras av minoritetsstyrda kommuner är försiktigare genom att lägre utdelning föreslås från dessa bolag i förhållande till de totala tillgångarna. Detta samband håller också i regressionsanalysen där ett signifikant negativt samband framkommer mellan minoritetsstyre och utdelningsnivå (se avsnitt 4.3).

4.3 SAMMANFATTANDE REGRESSIONSANALYSER

I detta avsnitt sammanfattas analysen genom två regressionsanalyser. Den första s.k. logistiska regressionsanalysen (se tabell 18) syftar till att analysera sannolikheten för att ett kommunalt bolag har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning. Den andra (se tabell 19) belyser vilka faktorer som förklarar storleken på utdelningen om en utdelning föreslås i bolagens årsredovisning. Vi börjar med frågan om sannolikhet för att sedan belysa frågan om nivå.

Sannolikheten för utdelning (se tabell 18)

Vad gäller bolagsfaktorerna så är bolagens storlek i form av omsättning, avkastningen på totalt kapital och andelen balanserat resultat positivt och signifikant korrelerat med sannolikheten för utdelning. Övriga faktorer (kassalikviditet, tillväxt) är inte signifikanta faktorer i analysen. Dessa resultat indikerar att en grundförutsättning för att kommunala bolag ska dela ut pengar till sina kommunala ägare är att det finns en stark ekonomi i botten.

Tabell 18: Analys av sannolikheten för förslag till utdelning i årsredovisningen, logistisk regressionsanalys

Faktorer	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
Storlek på bolag (Omsättning)	0,000	0,000	Ja***	1,000
Effektivitet (Räntabilitet på totalt kapital)	13,781	1,996	Ja***	966287,694
Mognad (Balanserat resultat genom totalt kapital)	1,591	0,334	Ja***	4,909
Likviditet (Kassalikviditet)	-0,030	0,033	Nej	0,970
Tillväxt i omsättning	-0,294	0,245	Nej	0,745
Tillväxt i anläggningstillgångar	0,005	0,108	Nej	1,005
Storlek på kommun (Invånare)	0,000	0,000	Ja***	1,000
Ekonomisk stabilitet (Soliditet)	0,005	0,003	Nej	1,005
Negativt resultat före finansiella poster	0,434	0,110	Ja***	1,543
Tillväxt i invånare	-0,593	0,800	Nej	0,553
Skattenivå	-0,023	0,045	Nej	0,977
Vänsterstyre	-0,881	0,182	Ja***	0,414
Koalitionsstyre	-0,079	0,103	Nej	0,924
Minoritetsstyre	-0,080	0,094	Nej	0,923
Energibolag	1,188	0,193	Ja***	3,281
Allmännyttan	1,155	0,180	Ja***	3,173
Övriga fastigheter	0,563	0,199	Ja***	1,755
Vatten och Avfall	0,000	0,252	Nej	1,000
2018	0,058	0,143	Nej	1,059
2019	0,153	0,150	Nej	1,165
2020	0,273	0,152	Nej	1,314
2021	0,161	0,148	Nej	1,175
Konstanten	-2,506	1,026	Ja*	0,082
Andel korrekt förutsägelse %	77,4			
Nagelkerke's R2	0,199			

* Sambandet är signifikant på 5 %-nivån, ** sambandet är signifikant på 1 %-nivån, *** sambandet är signifikant på 0,1 %-nivån.

Av de faktorer som berör ägaren är kommunens invånarantal signifikant och positivt korrelerat med sannolikheten för att en utdelning föreslås i årsredovisningen. En förklaring kan vara att stora kommuner äger större/fler bolag samt innehar större resurser vilket sannolikt leder till en mer professionaliserad ägarstyrning. Resultaten visar också att kommunens resultat samma år som utdelning föreslås också tycks ha betydelse. Ett negativt resultat före finansiella poster är positivt och signifikant korrelerat med sannolikheten att det finns en föreslagen utdelning i årsredovisningen samma år. Även politiskt styre påverkar. Ett vänsterstyre är signifikant och

negativt korrelerat med sannolikheten för att en utdelning föreslås i bolagens årsredovisningar, i förhållande till ett borgerligt styre.

I förhållande till gruppen Övriga bolag, är Energibolag, Allmännyttan och Övriga fastighetsbolag signifikant positivt korrelerade med sannolikheten att det finns en föreslagen utdelning i deras årsredovisningar. Inget av åren (2018 till 2022) utmärker sig i den genomförda analysen.

Storleken på utdelning (se tabell 19)

När analysen inriktas på frågan om storleken på den föreslagna utdelningen avgränsas studien till endast de bolag som just har en föreslagen utdelning i sin årsredovisning. Vad gäller bolagsfaktorerna är utfallet detsamma som i analysen avseende sannolikhet. Det är omsättningen, räntabiliteten på totalt kapital och andelen balanserat resultat som signifikant positivt påverkar utdelningsnivån. Övriga bolagsfaktorer (kassalikviditet, tillväxt) har ingen signifikant effekt i analysen. Även för storleken på utdelningen är således resultatnivån i bolaget en viktig förklarande faktor.

Kommunens storlek, i form av invånarantal, har en signifikant positiv korrelation, dvs., utfallet följer samma mönster som analysen av sannolikhet för utdelning. Däremot slår inte ett negativt resultat igenom, men kommunens soliditet är däremot signifikant negativt korrelerad med utdelningsnivå. Detta innebär att en stabil ekonomi minskar incitamenten för en större utdelning. Detta utfall är i linje med att kommunens resultat och ekonomiska stabilitet påverkar utdelningspolicy i kommunerna.

Intressant är att kommunala vänsterstyren är signifikant och positivt korrelerade med utdelningsnivå i förhållande till borgliga styren. Det tycks således som vänsterstyren är försiktiga med att ta steget att begära utdelning, men om de gör det så upphör denna försiktiga hållning. En annan form av styre som däremot tycks ha en försiktig hållning till nivån på föreslagen utdelning är minoritetsstyret som är signifikant negativt korrelerat med utdelningsnivå. Det indikerar således att minoritetsstyret kan vara känsligare för kritik och är därför med försiktiga vad gäller storleken på utdelning.

Avseende branscher utmärker sig Energibolagen och Övriga fastigheter genom att de har signifikant högre utdelningsnivå, jämfört med gruppen Övriga bolag. Detta speglar det faktum att dessa branscher inte har någon reglering av utdelningsnivån. Inget av åren (2018 till 2022) utmärker sig i den genomförda analysen, vilket är något förvånande eftersom utdelningsnivån steg relativt kraftigt mellan åren 2021 och 2022.

Tabell 19: Multivariat regressionsanalys

	B	Std. Error	Sig.
Konstanten	-15014,457	32161,053	Nej
Storlek på bolag (Omsättning)	0,015	0,001	Ja***
Effektivitet (Räntabilitet på totalt kapital)	139204,679	33570,211	Ja***
Mognad (Balanserat resultat genom totalt kapital)	25741,921	7930,591	Ja***
Likviditet (Kassalikviditet)	-778,312	768,495	Nej
Tillväxt i omsättning	-5464,471	5241,316	Nej
Tillväxt i anläggningstillgångar	2189,917	4523,858	Nej
Storlek på kommun (Invånare)	0,083	0,033	Ja*
Ekonomisk stabilitet (Soliditet)	-162,644	81,251	Ja*
Negativt resultat före finansiella poster	276,418	2740,956	Nej
Tillväxt i invånare	247563,713	179511,242	Nej
Skattenivå	822,471	1387,689	Nej
Vänsterstyre	13616,019	4802,676	Ja**
Koalitionsstyre	-3329,950	2655,586	Nej
Minoritetsstyre	-7013,112	2393,733	Ja**
Energibolag	11796,050	5106,833	Ja*
Allmännyttan	1897,683	4970,301	Nej
Övriga fastigheter	15096,723	5584,860	Ja**
Vatten och Avfall	5060,771	7401,412	Nej
2018	-5158,461	3671,218	Nej
2019	-5102,631	3794,425	Nej
2020	-1469,566	3801,313	Nej
2021	-1650,327	3716,816	Nej
R2	0,344		
Adj.R2	0,325		
F-värde	17,989		
Sig.	<,001		

* Sambandet är signifikant på 5 %-nivån, ** sambandet är signifikant på 1 %-nivån, *** sambandet är signifikant på 0,1 %-nivån.

Sammanfattning av de båda regressionsanalyserna

För att sammanfatta de båda analyserna kan det konstateras att sannolikheten för att en utdelning ska föreslås i årsredovisningen påverkas i positiv riktning av:

- Bolagets storlek, effektivitet (räntabilitet) och utdelningsmognad (andel balanserat resultat)
- Kommunens storlek och negativa resultat
- Branscherna Energi, Allmännyttan och Övriga fastigheter

Sannolikheten påverkas negativt av ett vänsterstyre.

Vad gäller själva storleken på utdelningen som föreslås i årsredovisningen så påverkas nivån positivt av följande faktorer:

- Bolagets storlek, effektivitet (räntabilitet) och utdelningsmognad (andel balanserat resultat)
- Kommunens storlek och vänsterstyre
- Branscherna Energi och Övriga fastigheter

Utdelningsnivån påverkas negativt av kommunens soliditet (ekonomisk stabilitet) och minoritetsstyre.

Kapitel 5

DISKUSSION

Svenska kommuner äger ur ett europeiskt perspektiv många aktiebolag. En utmärkande egenskap hos ett aktiebolag är att de kan ge monetär utdelning till sina ägare. Utdelning är också en av de grundläggande poängerna med aktiebolagsformen. Kommunalt ägda bolag har dock krav på sig att vara motiverade utifrån samhällsnytta och inte primärt utgöra en källa till utdelning. Bakgrunden till denna studie är att vi visste att utdelning trots allt sker från kommunalt ägda bolag och att denna fråga ibland kan få medial uppmärksamhet, men att vi visste lite om rationaliteten bakom. Nu vet vi mer, men också att det fortfarande är mycket som vi inte vet. Att det fortfarande är mycket som vi inte vet är en konsekvens av studiens metod men också en konsekvens av kommunernas öppenhet i denna fråga.

I teknisk mening är en utdelning en finansiell transaktion, pengar överförs från ett bolag till sina ägare. Studiens resultat pekar också på att sannolikheten för, och storleken på, utdelningen påverkas av bolagets ekonomi. I linje med vad aktiebolagslagen reglerar är bolagets ekonomiska situation betydelsefull för den kommunala utdelningspolicyn, i likhet med privat ägda företag. Resultaten pekar också på att ägarens ekonomiska situation har betydelse. En svag resultatnivå tycks ge impulser till att stimulera den kommunala resultaträkningen. Det finns kommuner som anger i sina styrdokument att utdelning från bolagen till kommunen aktualiseras om det behövs för att hantera balanskravsresultatet. Det innebär att hanteringen av ekonomisk reglering också är en del av den kommunala utdelningspolicyn. Utdelningen är ur ett kommunalt koncernperspektiv en intern transaktion, så vad skulle hända om balanskravet i stället formulerades för kommunkoncernen?

Utdelning från kommunalt ägda bolag är dock inte en neutral finansiell transaktion, utan kan vara laddad med konflikterande intressen. Detta gäller inte bara i kommunal sektor, jämför till exempel med när det är tid för de börsnoterade bankerna att annonsera hur stor utdelning de ska göra. Utdelning är nära förknippat med vinst samt, som ovan berördes, en förflyttning av resurser internt inom kommunkoncernen. Det gör att det kan leda till en konflikt mellan olika kollektivs (skattekollektivet, hyresgäster, energikunder) intressen – vem har rätt till pengarna och var gör de störst nytta? Om vi går tillbaka till denna studies resultat blev utfallet att vänsterorienterade kommuner är korrelerade med mindre sannolikhet för utdelning, men också med relativt sett större utdelning om utdelning föreslås. Resultaten indikerar således att vänsterorienterade kommuner kan ha en ambivalent syn på instrumentet utdelning. Relaterat till denna fråga är det också intressant med de fall som inte gör som genomsnittet. I studiens data finns exempel på stora kommuner med starka bolag som inte lämnat någon utdelning under

de studerade åren. Hur har de landat i en sådan policy? Är det en politiskt principiell hållning eller mer en fråga om behov?

Både den statistiska studien och studien av ägaredirektiv ger viss kunskap om vad som påverkar utdelningspolitiken, det vill säga att en grundförutsättning är en god ekonomi och ett gott resultat i bolagen men också att kommunala ekonomiska behov kan spela in. Utdelningen är ju trots allt en omfördelning av finansiella resurser inom den kommunala koncernen, men de flesta kommuner är svaret skyldiga avseende vart pengarna gör mest nytta. Få kommuner i Skåne beskriver ändamålet med de specifika utdelningarna de enskilda åren. Öppenhet kring specifika ändamål med utdelning från bolagen eller för den saken skulle att inte föreslå utdelning skulle bidra till en mer upplyst lokal diskussion baserat på avvägningar mellan olika kommunala kollektiv, ändamål och nyttoområden.

Det som denna studie visar är att vi i stor utsträckning är lämnade till att göra statistiskt baserade gissningar till vad som utgör grundpelare till en kommunal utdelningspolicy, då styrdokumentet hos Skånes kommuner tar upp detta ämne i mycket begränsad utsträckning. Det vore rimligt att det fanns svar på följande frågor, eftersom kommunala aktiebolag idag är en betydande del av många kommunala koncerner och att utdelning är en fråga som ägaren bör ta ställning till: :

- Vad är kommunens/ägarens principiella hållning till utdelning från sina bolag?
- Om utdelning principiellt är önskvärt, när är det önskvärt att omfördela resurser inom den kommunala koncernen genom utdelningsinstrumentet?
- Om utdelning ska ske, vilka faktorer vägs in för att fastställa nivån på utdelningen?

Avslutningsvis vore det intressant med fortsatta studier kring processer och avvägningar i frågan om utdelning från de kommunala bolagen. Aktiebolagslagen ger instruktioner kring att det är styrelsen som ska ta fram ett förslag till beslut om utdelning inför bolagsstämman och det finns, som har berörts i denna rapport, ekonomiska avvägningar som ska göras. Men hur bereds frågan i en kommunal koncern? Hur formaliserad är processen? Studierna av policydokument indikerade att utdelningsfrågan är en del av budgetprocessen på olika nivåer i den kommunala koncernen. Hur vanligt är det och hur ser det i så fall ut? Vilka roller (politiker kontra tjänstemän) är intresserade, aktiva och drivande? På frågan hur ett utdelningsbeslut blir till finns mer att lära.

REFERENSER

- Ali, H. (2021). Corporate dividend policy in the time of COVID-19: Evidence from the G-12 countries. *Finance Research Letters*, 46, 102493–102493.
- Andersson Järnberg, L., Karpaty, P., & Lundberg, J. (2023). Kommunala bolag i Sverige: att förstå framväxten av dessa och produktivitetsutvecklingen över tid.
- Carlsson, J., Haraldsson, M. & Sandell, N. (2020). KOMMUNALA KONCERNER - En studie av bolagsstrukturer, budgetar och ägardirektiv, KEFU:s skriftserie 2020:1.
- Haraldsson, M. (2016). Transparency and accountability lost? Full cost accounting reporting in the Swedish municipal solid waste business. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 12(3), 254-280.
- Haraldsson, M., & Tagesson, T. (2014). Compromise and avoidance: The response to new legislation. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 10(3), 288-313.
- Ljungqvist, R., & Kindsjö, J. (den 1 juni 2020). Så plockar kommuner ut miljarder ur allmännyttan. Hämtat från Hem & Hyra: <https://www.hemhyra.se/nyheter/kommuner-plockar-ut-miljarder-urallmannyttan/>
- Thomasson, A. (2013). Organisering för ökad uthållighet – En studie av olika organisationsformer inom den svenska VA-sektorn. SVU-rapport 2013-13. Stockholm: Svenskt Vatten.
- Wistrand, J. (2020). Ny lagstiftning för kommunala aktiebolag med vinstsyfte? Centrum för kommunstrategiska studier, Rapport 2020:6, Linköpings universitet

KEFU SKRIFTSERIE 81
ISSN 1102-8483
ISRN KEFU-SKR-81-SE

KEFU
BOX 7080
220 01 LUND
Tel: 046-22 78 20